ivn natuur educatie Súdwesthoeke

Voorjaar /zomer 2025
Jaargang 37

THACHSA

Verenigingsblad IVN Súdwesthoeke

INSTITUUT VOOR NATUUREDUCATIE

IVN laat jong en oud beleven hoe leuk, gezond
én belangrijk de natuur is

Bestuur

Voorzitter	Ruud Oudega	06-53152059 r.oudega@gmail.com
Secretaris	Anneke Oudega-Gombert	06-51280564 aaoudega@gmail.com
Penningmeester	Vacant	
Coördinator	Arnoud van de Ridder	06-30105981 arnoudvanderidder@gmail.com

Coördinatoren werkgroepen en overige taken

Wilde planten	Ria Brouwer	06-13281992 ria2brouwer@gmail.com
Sneek	Betsie Kool	0515-531571 aemkool@ziggo.nl
Vlinders	Adriaan Hol	06-44522841 armarius02@gmail.com
Vogels	Lolke Veenstra	0514-681610 lolkeveenstra@planet.nl
Web redacteur	Arnoud van de Ridder	06-30105981 arnoudvanderidder@gmail.com
Redactie Thachsa	Ria Brouwer	06-13281992 redactiethachsa@gmail.com
Redactie Nieuwsbrief	Ruud Oudega	06-53152059 r.oudega@gmail.com
Contactpersoon district	Arnoud van de Ridder	06-30105981 arnoudvanderidder@gmail.com

Secretariaat:	Lutswâl 9, 8564HA Ruigahuizen mail: ivnsudwesthoeke@outlook.com
Banknummer:	NL64 TRIO 0320 8569 41
Website:	www.ivn.nl/afdeling/sudwesthoeke
Facebook:	IVN Sudwesthoeke

Lidmaatschap
Lidmaatschap IVN €25,- (of naar keuze €50,- of 80,-) per jaar. Huisgenootleden €7,50 per jaar. Donateurs minimaal €12,50 per jaar. Leden en donateurs ontvangen tweemaal per jaar de THACHSA.
Aanmelden als lid of donateur via https://doemee.ivn.nl/word-lid
Wil je huisgenoot lid worden, meld je dan aan zoals hierboven staat vermeldt en stuur gelijk ook een mail naar Ruud Oudega, beheerder van het ledenbestand, die dan een aanpassing naar huisgenoot lid aanvraagt bij het landelijke IVN.
Adreswijzigingen naar het secretariaat van de afdeling Súdwesthoeke.

Van de redactie

In deze lente-zomer editie van de
Thachsa vind je weer een grote variatie aan informatie.
Berichten van het bestuur, waarbij ik je speciale aandacht vraag voor 'Actieve leden gezocht'. Want er is veel te doen binnen een onze afdeling!
Verslagen van de **Groene Avonden**, excursie en andere activiteiten die er in dit eerste half jaar zijn geweest. Met onder anderen een uitgebreid verslag door Ronald Schouten van de **Groene Avond** over verdroging en vermesting; een complexe materie, maar belangrijk om kennis van te nemen.
Vers van de pers is het artikel over de diploma-uitreiking aan de nieuw natuurgidsen. Onze afdeling heeft er tien (!) nieuwe gidsen bij.
De column van Sytse Bouwhuis en het Friese verhaal van Sieger Schotanus worden steeds meer vaste rubrieken.
Het is de bedoeling dat het artikel van Adriaan Hol over het oranjetipje een vervolg krijgt in de vorm van stukjes over andere vlinders.

Betty Schellevis-Guldemeester maakte de tekening op de voorkant en verzorgde de andere illustraties. Daarmee hebben we deze Thachsa in het teken van insecten geplaatst. Hommels, een vlinder en een lieveheersbeestje op de voorkant en verspreid door de Thachsa nog enig insecten-gespuis. Betty wist twee korte insecten-gedichtjes te vinden, over de luis en over de boktor.

De foto's in dit nummer zijn voor een deel door de redactie Thachsa gemaakt; de andere fotografen staan genoemd onder hun foto's. Foto's bieden extra informatie en maken de Thachsa kleurrijk.

Ria Brouwer,
redactie Thachsa

INLEVERDATUM KOPIJ VOLGENDE THACHSA VOOR
17 november 2025 bij redactiethachsa@gmail.com of
ria2brouwer@gmail.com

Van de bestuurstafel

Na een gematigde winter en een droog vroeg voorjaar is het nu volop lente en staat het zomerseizoen voor de deur. De toeristen komen genieten van ons mooie Gaasterland en velen IVN-ers gaan op pad om hen de natuur te laten ontdekken.
Het klinkt allemaal als 'koetjes en kalfjes' en 'kabbelende beekjes' maar er is veel gebeurd het afgelopen half jaar. De Groene Avonden over de watervogels, de verdroging en vermesting van planten, de mossenavonden, de vlinderlezing en de winterbomenexcursies slaan aan. Het leverde tientallen nieuwe bezoekers op en een netwerk waarmee we als bestuur verder kunnen. We maakten dankbaar gebruik van de ruimte bij Mar en Klif en de donaties in de fooienpot voor de koffie en de bastogne-koeken is goed gevuld voor het najaar.

Wat betreft het bestuur is een nieuw lid geïnteresseerd in een bestuursfunctie. Deze persoon wil eerst een periode als gewoon lid onze afdeling meemaken. Nu ook de NGO-cursus is afgerond (meer hierover verderop in deze Thachsa) en ook twee nieuwe kandidaten zich voor de website hebben aangemeld, hoopt het bestuur verder te kunnen met haar kerntaken. We stoppen liever onze energie in zaken en onderwerpen die energie opleveren in plaats van zware gesprekken. Voor het regio-overleg met de andere zes Friese afdelingen gaat Arnoud van de Ridder naar de vergaderingen en zal Friesland ook weer vertegenwoordigen in de Landelijke Raad van het IVN. Viermaal per jaar komt het 'controlerend orgaan' van de landelijke IVN bij elkaar en bespreekt het beleid, de financiën, de projecten en de rol van het IVN met bestuur en directie.

De komende maanden staan in het teken van de zomer, de natuur in, naar markten gaan en verbindingen leggen voor het komende najaar. En in de winter natuurlijk weer Groene Avonden en excursies. Maar dat komt later wel. Eerst maar lekker genieten van het mooie weer, de vrijheid en het landschap van Gaasterland en Friesland.

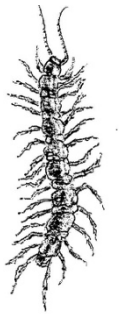
Het bestuur wenst u een mooie zomer.

Actieve leden gezocht

De afdeling heeft zich de laatste jaren ontwikkeld tot een bloeiende afdeling. Daarvoor zijn en blijven actieve leden nodig, die zich willen inzetten voor een kleine of wat grotere taak.
Hieronder een lijst van mogelijkheden om je te ontplooien tot een actief IVN lid.
Neem gerust contact op voor nadere informatie of om je aan te melden: ivnsudwesthoeke@outlook.com of bel met de voorzitter: 06-53152059.

Twee bestuursleden
Het bestuur bestaat momenteel uit drie personen en dat is krap. Een vijfkoppig bestuur zou mooi zijn en daarvoor zijn twee nieuwe bestuursleden nodig. Een bestuurslid/penningmeester en een algemeen bestuurslid.
Het bestuur vergadert ongeveer zes keer per jaar. De vergaderingen duren ca. twee uur. Datum, tijd en plaats worden in onderling overleg vastgesteld.
Behalve de bestuursvergaderingen zijn er extra taken die onder elkaar verdeeld worden, afhankelijk van ieders mogelijkheden.

Gastvrouw/-heer tijdens de Groene Avonden
Ook het komend seizoen zullen er Groene Avonden zijn. Daarvoor moet een zaal ingericht worden, koffie en thee gezet, deelnemers verwelkomt en na afloop alles weer opgeruimd worden. Dit betekent circa een half uur voor aanvang en na afloop aanwezig zijn. Per avond zijn hiervoor twee actieve leden nodig. Met een team van vier of meer personen kunnen de avonden onderling verdeeld worden.

Bemensing promotiewagen
Het is de bedoeling de promotiewagen in te zetten op markten en andere groene activiteiten. Vind je het leuk om op een markt te staan en om bezoekers te vertellen over het IVN en te laten zien en beleven wat onze afdeling doet, dan is dit een taak voor jou.
We zoeken een team van vier of meer mensen die in onderlinge afstemming de promotiewagen gaan bemensen. Dit kost je een dagdeel of een dag per keer, meestal in een weekend.

Verslagen voor de Thachsa
Vind je het leuk om te schrijven? In de Thachsa nemen we (korte) verslagen op van onze activiteiten (excursies, Groene Avonden, markten enz.). Daarvoor zijn schrijvers nodig. Het gaat om een verslag van een half A-4 (ca. 350 woorden, iets meer mag ook) met daarbij een (smartphone)foto.

Geïnteresseerd? Neem contact op met de redactie Thachsa:
ria2brouwer@gmail.com of redactiethachsa@gmail.com

Verspreiding van de Thachsa

Tijdens de Algemene Ledenvergadering op 19 mei is het verslag van de penningmeester besproken. Daaruit blijkt dat in 2024 (en ook in voorgaande jaren) ongeveer de helft van de contributie-inkomsten is besteed aan de twee nummers van het ledenblad de Thachsa. Dat is veel geld. Het grootste deel van dit bedrag komt door de porto. Ondanks dat we streven naar het laagst mogelijk tarief hiervoor.
Er zijn twee alternatieven genoemd, om deze kosten omlaag te krijgen.

1. Een digitale Thachsa. De vergadering was het er over eens dat een papieren Thachsa de voorkeur verdient. Tastbaar, makkelijk leesbaar, snel bij de hand om iets in op te zoeken en ook voor minder digitale leden toegankelijk.
2. De Thachsa niet per post versturen, maar door een groep leden laten bezorgen. Besloten is dit nader uit te werken.

Daarom zoeken we twee of drie leden, die een systeem willen opzetten om de Thachsa te distribueren onder een groep leden, die vervolgens in hun woonomgeving de Thachsa gaan bezorgen. Streven is om vanaf het komende nummer (december 2025) volgens dit systeem te gaan werken.
Heb je ervaring met een dergelijk systeem en/of wil je hierover meedenken, neem dan contact op met de redactie van de Thachsa via ria2brouwer@gmail.com of 06 13 28 19 92.

Welkom nieuwe leden

Sinds vorige Thachsa hebben zich acht nieuwe leden gemeld. Een aantal hebben wij al bij verschillende activiteiten ontmoet. Van harte welkom bij de IVN-afdeling Súdwesthoeke.

Sven Idzinga, Sneek
Anneke Dinkla, Sneek
Fimmy Keulen, Lemmer
Ton Op de Beek. Koudum
Wendy de Krieger, Sneek
Ali Andringa, Sneek
Bert Zijlstra, Heeg
Arda Beskers, Oudemirdum

Feestelijke diploma-uitreiking natuurgidsen

Tijdens een feestelijke bijeenkomst in het Heempark Heech ontvingen 23 gidsen uit Fryslân het landelijk erkende diploma natuurgids uit handen van de docenten Betty Kooistra en Gosse Haga.

Gedurende anderhalf jaar hebben de gidsen scholing gehad in natuuronderwerpen en in didactische vaardigheden. Dat heeft resultaat gehad. De groep heeft leren kijken, zoals een gids opmerkte: 'Vroeger liep ik overal langs, nu zie ik ieder beestje en hoor ieder vogeltje'. Ook beleving en verwondering over wat in de natuur te zien was, deelden de deelnemers vanaf het begin met elkaar in een app.
Voorafgaande aan uitreiking hield Mark Ter Bork, de IVN-directeur Noord, een inspirerend betoog over 'verbinden' en de rol die gidsen daarbij kunnen hebben.
Daarna schetste de voorzitter van het IVN Cursushuis, de landelijke organisatie voor kwaliteitsbewaking van cursussen en opleidingen, welke ontwikkelingen van de gidsenopleiding te verwachten zijn.
Met een persoonlijk praatje van de docenten ontving iedere afgestudeerde het diploma. Vanwege de discussie over bestrijdingsmiddelengebruik in de bloementeelt dit keer geen bloemen maar een duurzame waardering in de vorm van een bodywarmer met het IVN logo. Daarmee ben je als gids ook duidelijk herkenbaar.
Met enige weemoed werd afscheid genomen, 'wij zullen de bijeenkomsten en excursies missen'.

Ruud Oudega

Nieuwe natuurgidsen afdeling Súdwesthoeke samen met de voorzitter

Groene avonden

Dit jaar is een start gemaakt met Groene Avonden. Avondactiviteiten voor en door leden van onze afdeling en in sommige gevallen voor een breder publiek of door een externe spreker. De Groene Avonden werden gevolgd door een excursie, waarbij de aanwezigen in de natuur konden zien en beleven wat ze op de avond gehoord hadden. In deze Thachsa lees je een verslag van deze avonden en excursies.
Tijdens de Algemene Ledenvergadering op 19 mei keken de aanwezige leden terug op de Groene Avonden en concludeerden dat deze zeer geslaagd waren en dat er in komend najaar en winter opnieuw Groene Avonden georganiseerd gaan worden.

Ria Brouwer

Turegluur stopt na 11 jaar

De mobiele vogelkijkhut De Turegluur van onze afdeling Súdwesthoeke stopt ermee. In 2024 vierde de Turegluur nog haar 10-jarig bestaan en ook in 2025 zal de vogelhut nog aanwezig zijn, maar niet meer zo actief als in andere jaren. Woudsend, Oudemirdum, Hemelum, Joure, Hindelopen, Rijs, Sint Nicolaasga, Easterein, Leeuwarden, Sneek, Workum, Akkrum, Grou, Bolsward, Balk, Oosterwolde en in vele andere dorpen, steden en vlekken heeft de Turegluur de afgelopen 11 jaar de natuur dichter bij de kinderen, hun ouders en pake en beppe gebracht. De markt in It Flinkeboskje bestaat niet meer en ook het uitlenen of verhuren van de kijkhut aan andere afdelingen had nauwelijks belangstelling. Ook de stalling in Oudemirdum is in 2025 voor het laatst en is geen financiële ondersteuning vanuit de provincie Friesland meer. Een andere reden is ook dat er soort van gewoonte, van sleur optrad. De energie is er niet meer om op een markt op te tuigen, en enthousiast de natuur door te geven. Daar komt bij dat de interesses van Arnoud zich ook hebben verplaatst naar de geschiedenis van de regio.

De Turegluur begon ooit als afstudeeronderwerp van de gidsenopleiding van 2014-2016 in Sneek. De hut werd gekocht van de afdeling noordoost in Dokkum, opgeknapt, ingericht en met veel plezier en energie werden markten bezocht, zoekkaarten verkocht, waterbeestjes getoond en opgezette dieren, schedeltjes en vogelnestjes geshowd om de kinderen te laten verwonderen. Dat ging seizoenen lang goed met een altijd mooie afsluitende herfstmarkt in het Rijsterbos. Daar had

de markt kleinschalig moeten blijven en verplaatsen op een groot voetbalveld in Harich mist intimiteit.
De Turegluur zal eind van dit jaar een plekje krijgen op een locatie waar hij past. Arnoud en Annemiek hebben wel een idee waar dat zou kunnen, maar dat is nieuws voor later. Het materiaal dat overblijft zal nog worden bewaard en mogelijk gaat het standwerk van het IVN wel door op markten in de regio, maar dan zonder Turegluur.

Arnoud en Annemiek

Help pake en beppe .....

In de voorjaarsvakantie op 18 en 19 februari organiseerde ik als IVN-er voor Mar&Klif samen met Sabine (van Mar&Klif) een een workshops 'Opgezette vogels schilderen' en een workshop 'Weven tussen takken'.

Het schilderen trok dertig enthousiaste kinderen. Ze kwamen in drie groepen en kozen 'hun' favoriete vogel. Ze vertelden er wat over, wij vertelden wat en gaven enkele technische instructies. De creativiteit spatte ervan af. Wat een begaafde kinderen hadden we aan tafel! De meeste kinderen hadden tekenen of schilderen als hobby en één wist zeker dat hij er mee door zou gaan.

Foto's Sabine Boode

De tweede dag was een inloopdag. De kinderen konden kiezen voor een grillige tak, daartussen met verschillende soorten draden weven en als afronding er een slingerende draad met bierdoppen aanhangen. Er kon muziek mee gemaakt worden maar het werd geen orkest! Het slaan van gaatjes in de bierdoppen was zeer aantrekkelijk. Ook 'gewoon' doppen plat slaan bleek leuk.....
Al met al twee leuke dagen, ook voor een paar pake's en beppe's die op een afstandje (!) genoten.

Betty Schellevis-Guldemeester

Leer watervogels herkennen, theorie en praktijk

De eerste **Groene Avond** op donderdag 13 februari stond in het teken van watervogels met een presentatie door Johannes Herder met een PowerPoint van de hand van Inge Wildschut. Johannes begon zijn presentatie met het onderscheid in de manier waarop watervogels aan hun voedsel komen: door te grondelen (bv. wilde eend) of te duiken (bv. kuifeend). De vorm van de snavel is daarbij ook van belang: een snavel om te zeven (slobeend), te hakken (eidereend), gras te trekken (grauwe gans) of te vissen (grote zaagbek). Ook de vorm van de poten verschilt bij watervogels: drie tenen met zwemvliezen ertussen (wilde eend, zwaan) of drie tenen met een soort blad eromheen (meerkoet, fuut).

Foto Wytske Heida. Grondelende wintertalingen

Daarna volgde een hele serie foto's van de diverse soorten watervogels. Op de foto's was steeds duidelijk het verschil in verenkleed tussen de mannetjes en vrouwtjes te zien en de kenmerken van het verenkleed in vlucht; elke foto was voorzien van een begeleidende tekst. Het geheel was heel informatief en boeiend verhaal.
Zo leerde ik over het verschil tussen een kuifeend en een topper. Al dan niet een kuifje op de kop, een zwart-wit verenkleed, zwart met een grijzige rug of helemaal meer grijzig getint. Een puntig staartje of meer stomp. Ook het onderscheid tussen de middelste en de grote zaagbek werd mij duidelijk. Een kuif op de achterkop, een oranje snavel en – het mannetje – een rood oog en een witte band om de hals (middelste). Een donkere kop, zonder (man grote) of met (vrouw

grote) een kuif, een rode gehoekte snavel en een wit of grijs lijf. Tja, zo makkelijk is het nu ook weer niet.
En dan maar hopen dat ik in de praktijk deze verschillen met de verrekijker in beeld kan krijgen en kan herkennen!

Foto Wytske Heida. Pijlstaarten

Dat zou blijken tijdens de watervogel excursie op zaterdag 22 februari. In een miezerig regentje reden Gwendy, Baukje en ik naar het Hegewiersterfjild onder Harlingen. Op de parkeerplaats troffen we de andere deelnemers. Gelukkig is hier een grote vogelkijkhut met een ruim uitzicht op het water van het fjild. En op dit water talloze watervogels, wel op enige afstand maar met de verrekijker en zeker met de telescoop goed te zien. We telden veertien soorten watervogels, waaronder de kuifeend en de middelste zaagbek. Ook veel pijlstaarten, wintertalingen, slobeenden en bergeenden. Een dodaar, tafeleend, fuut en wat aalscholvers. Ook andere vogels waren present: scholeksters en holenduiven en – bij het verlaten van de hut – twee lepelaars.
Een mooi resultaat!
De excursie in aanvulling op de theorie-avond was een succes. Deze formule is volgens mij voor herhaling vatbaar!
Met dank aan Johannes en Inge.

Ria Brouwer

Bomen herkennen in de winter onder leiding van Sytse Bouwhuis 2 maart 2025 Balk

We verzamelden om 10.00 uur op het Haskeplein in het centrum van Balk. Waar het eerder die ochtend nog behoorlijk mistig was klaarde het nu op en brak de zon door. Toen de groep compleet was stak Sytse van wal. Hij vertelde dat we op een historische plek stonden, dat er vroeger op deze plek een kerk stond en dat het bijbehorende kerkhof tot en met de eerste helft van de 19e eeuw in gebruik was. Vanaf het Haskeplein staken we de weg over naar een redelijk nieuw appartementencomplex. Voorheen stond hier een notariswoning. Uit die tijd stamt de imposante nog aanwezige rode beuk in de achtertuin. Via een klein

poortje (welke de beheerder van het appartementencomplex speciaal voor ons geopend had) kwamen we bij de Luts. Hier vertelde Sytse ons meer over de leilindes; het gebruik ervan vroeger, voornamelijk voor schaduw in de zomer bij boerderijen en nu, doordat ze door snoei makkelijk smal gehouden kunnen worden en op plekken aangeplant worden waar niet veel ruimte is.
We stopten voor één van de markante gevels van een huis uit de 18e eeuw. Geen boom te zien, totdat de deur openging. We werden uitgenodigd om door het huis naar de achtertuin te lopen. Hier stond wederom een joekel van een rode beuk. Persoonlijk vond ik het erg bijzonder dat een dergelijke boom van rond 1850 zich zolang heeft kunnen handhaven op deze plek; de boom nam niet alleen de gehele achtertuin in maar hing met zijn kroon ook over enkele tuinen van buren. Inmiddels is de boom gelukkig als monumentaal aangewezen en staat hij onder controle van de bomenwacht.
Na de bewoners bedankt te hebben voor hun gastvrijheid vervolgden we onze weg door een nieuwer stukje van Balk.
Ik ben een keer eerder met een dergelijke excursie mee geweest en het mooie hiervan is dat je letterlijk op plekken komt waar je anders niet komt en dat Sytse je bewust laat kijken naar bomen of plekken waar je normaalgesproken aan voorbij loopt, fiets of rijdt.

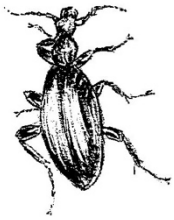

We kwamen langs een mooie solitair groeiende plataan. Sytse vertelde dat deze boom tegelijkertijd was geplant met de platanen verderop langs de straat. Echter was deze veel dikker. Dit kwam waarschijnlijk omdat deze nooit gesnoeid was, geen licht concurrentie had van andere bomen en een betere groeiplaats had (geen bestrating maar gras).
Aan de hand van een hazelaar en een zwarte els kregen we een mooi biologielesje over bloemen die zowel eenslachtig als tweeslachtig zijn. In het eerste geval bezit de bloem enkel de mannelijke of enkel de vrouwelijke voorplantingsorganen. Er zijn dus mannelijke bloemen, welke enkel meeldraden bezitten, en vrouwelijke bloemen welke enkel een of meerdere stampers bezitten. Bij tweeslachtige bloemen zijn zowel de mannelijke als de vrouwelijke voorplantingsorganen aanwezig in de bloem. Verder kunnen planten zowel beide geslachten hebben of enkel mannelijk of vrouwelijk zijn. Planten waarbij zowel mannelijke als vrouwelijke delen

voorkomen noemt men éénhuizig (omdat beide geslachten in één huis, zijnde de plant, voorkomen). Eénhuizige planten kunnen dus zowel eenslachtige als tweeslachtige bloemen hebben. Tweehuizige planten hebben dus altijd enkel eenslachtige bloemen en moeten altijd aan kruisbestuiving doen. Eénhuizige planten met eenslachtige bloemen daarentegen kunnen ook aan buurbestuiving doen, terwijl éénhuizige planten met tweeslachtige bloemen zowel aan buur- als aan zelfbestuiving kunnen doen naast kruisbestuiving. Voorbeelden van tweehuizige planten zijn hulst en alle wilgensoorten.
Na deze biologieles en een mooie wandeling door het Balksterbos eindigden we de excursies bij een van de deelnemers van de excursie in de achtertuin bij een mooie zomereik welke door de vorige bewoners in 1964 was geplant. Sytse rondde hierop aanhakend af met de mooie woorden dat je een boom niet voor je zelf plant; alle bomen die wij nu zien zijn ook ooit 'voor' ons door iemand geplant.

Tjitte Zuur, deelnemer en IVN lid afd. Heerenveen

Lezing over verdroging en vermesting op 5 maart 2025

Op deze **Groene Avond** mocht de plantenwerkgroep een grote groep belangstellenden ontvangen. De 'bedstee-zaal' van Mar en Klif was tot de spreekwoordelijke nok gevuld. Johan Medenblik, docent en onderzoeker aan Van Hall Larenstein, nam ons deze avond mee in de wereld van de milieubiologie.

En dat is voor velen een onbekende, verborgen, en ook best wel complexe wereld, die echter sterk bepalend is voor de natuur zoals die zich momenteel aan ons voordoet. Want hoe komt het toch dat de boezemlanden in het prille voorjaar zoveel minder geel kleuren van dotterbloemen dan vroeger? En waarom is de bodem in onze bossen nagenoeg volledig bedekt door een uniform tapijt van brede stekelvaren? Dat heeft allemaal weinig uit te staan met het beheer van deze gebieden, maar des te meer met de veranderingen in ons milieu in en vooral om die gebieden heen. En dat probeerde Johan die avond wat meer inzichtelijk te maken voor ons.

Eerst ging Johan in op het grondwater. Wat is grondwater precies, hoe dynamisch is dat, en hoe beïnvloedt dat vegetaties? Na de pauze zoomde hij in op de stikstofproblematiek, als actuele representant van het thema vermesting. Hoe ontregelt stikstof de bodemchemie en wat heeft dat voor effect op vegetaties? Naast verdroging en vermesting zijn er helaas nog meer factoren die ons milieu, en de daarvan afhankelijke vegetaties, beïnvloeden. Maar vermesting en

verdroging zijn qua negatieve impact dominant en leveren meer dan genoeg stof tot reflectie voor één avond.

Er volgt een verhaal over grondwatermeetpunten, neerslag en verdamping, een neerslagpatroon dat van september tot en met maart leidt tot een overschot, maar van april tot en met augustus tot een tekort met respectievelijk 'bolle en holle' grondwaterstanden. Via een prachtige driedimensionale hoogtekaart zoomen we in op Gaasterland dat als een eiland omhoog rijst. Op de hogere gronden infiltreert het regenwater om na een reis door de bodem elders weer als kwel uit te treden. Zo wordt ons inzicht geboden in de verschillen tussen vegetaties die afhankelijk zijn van zogenaamd 'hangwater' (op de hogere delen; bijvoorbeeld droge heide of beuken-eikenbos), tot vegetaties die afhankelijk zijn van lokale of regionale kwel (in de lagere delen; bijvoorbeeld natte heide of blauwgraslanden).

Foto Johan Medenblik. Kwel met kalk en ijzer

Hoe langer water door de bodem onderweg is, hoe groter de kans dat dit water stoffen als kalk en ijzer oplost en met zich mee neemt. Wanneer dit water uiteindelijk als kwel uittreedt, vormt dit vaak de basis voor bijzondere vegetaties met kenmerkende en inmiddels zeldzame soorten. Maar ook water dat minder lang onderweg is, geeft kritische plantensoorten vaak toch wel een kans. Omdat zich in de Gaasterlandse bodem veel keileem bevindt, doet dit laatste zich hier veelvuldig voor. Het is daarom van belang dit soort kwelplekken te identificeren en te koesteren. In de huidige situatie komt kwel vaak aan de oppervlakte waar het land landbouwkundig in gebruik is. Daar zit het de boer alleen maar in de weg en wordt het snel afgevoerd via een uitgebreid stelsel van greppels en andere watergangen. Daarmee valt ook tegendruk weg, en 'lopen de hogere gebieden versneld leeg', wat ook weer een negatief effect heeft op hangwaterafhankelijke vegetaties. Om dat weer tegen te gaan wordt IJsselmeerwater via de boezem binnengelaten dat een heel andere kwaliteit heeft dan het oorspronkelijke water. En dat berokkent veel schade aan vegetaties wat zich doorgaans uit in sterke verarming. Het moge duidelijk zijn: verdroging is veel meer dan een kwantitatief probleem. De crux zit 'm vooral in de kwaliteit van het water.

Na de pauze neemt Johan het stikstofprobleem onder de loep. Het gaat hierbij niet zozeer om het gas stikstof zelf, maar om de verbindingen die het aangaat met andere stofjes. Dat gebeurt vooral in het darmkanaal van (landbouwhuis)dieren en

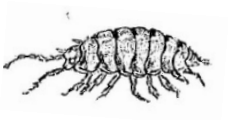
in verbrandingsmotoren. Van beiden hebben we heel veel in dit land, en dat leidt tot een stikstofneerslag die de opnamecapaciteit van onze natuur driemaal te boven gaat. Vee veroorzaakt ammoniak; verbranding van fossiele stoffen veroorzaakt stikstof(di)oxiden. Ammoniak beschadigt onze natuur het meest.
Het leven op onze planeet heeft zich ontwikkeld onder de conditie van een relatief schaarse beschikbaarheid van stikstof. Nu dit in overmaat in ons milieu aanwezig is, heeft dit een ontwrichtend effect. Niet alleen ruimen talloze soorten het veld doordat ze weggeconcurreerd worden door het handjevol soorten dat wel goed met stikstof overweg kan (denk aan het bekende drietal brandnetel, braam en berk). Stapeling van stikstof leidt tot verzuring waardoor allerlei biochemische processen worden ontregeld. Johan maakt deze toch wel ingewikkelde scheikunde mooi aanschouwelijk met behulp van gekleurde legoblokjes. Stikstof maakt bovendien planten giftig voor hun consumenten. Rupsen stoppen bijvoorbeeld voortijdig met eten omdat hun oeroude genetische code aangeeft dat ze genoeg stikstof binnen hebben. Omdat ze in diezelfde tijd niet voldoende andere stoffen binnen hebben gekregen, ontwikkelen ze zich onvolledig in de pop en sterven. Of ze komen op z'n best uit de pop als zwakke vlinder die niet in staat is zich voort te planten. Ook heeft stikstof een negatief effect op de waterkwaliteit doordat ook dit te voedselrijk wordt. Slechts 2% van het oppervlaktewater in Fryslân voldoet momenteel aan de normen van de Kaderrichtlijn Water, waaraan Nederland geacht wordt te voldoen in 2027. Dit op straffe van hoge boetes vanuit Brussel die wij als belastingbetaler moeten opbrengen. In het grondwater bedreigen nitraatverbindingen (een afbraakproduct van stikstof) onze drinkwaterbronnen. En zo zijn er nog wel meer effecten te noemen.

Foto Johan Medenblik. Brandnetels

Een veelkoppig monster derhalve dat onze natuur en ons welzijn op velerlei manieren bedreigt. Ons huidige kabinet is daar echter allerminst van overtuigd!

Met dank aan Johan sluiten we een leerzame avond af.

Ronald Schouten

Alles over bomen

FrieschDagblad

Maandag 13 maart 2025

FRYSLÂN 5

‘Als je kennis van de bomen hebt, dan begint het te leven’

CURSUS

Auteur Jorma

Oudemirdum | Bomen zijn de stoffering van het landschap, vergroten de biodiversiteit, zorgen voor schaduw bij hete zomers en ze zijn een symbool voor de tuinbouwsector. Doet u lijst dezen nemers met andere ogen naar bomen te laten kijken.

In korte tijd waren de stoeltjes in bezoekerscentrum Mar en Klif in Oudemirdum vergeven. Deze maandag en 24 maart krijgen de bezoekers hier cursus over bomen in de tuinbouwsector. Komende zaterdag is de excursie in straat, mits en zeker. Aan de hand van verlie kenmerken kun je zien herkennen? En hoe belangrijk zijn bomen precies voor ons ecosysteem?

De afdeling Südwesthoeke van het Instituut voor Natuureducatie (IVN) kwam met het initiatief. Het IVN begon dit jaar met regionale groene avonden’, om zo mens en natuur met elkaar te verbinden. Maaike Andela (38) volgt er een tweejarige opleiding voor natuurgids en heeft een passie voor bomen. Ze geeft de cursus samen met Sytse Bouwhuis (67). Al 35 jaar geeft hij excursies over vogels, planten en bomen.

„Andela zet de cursus in elkaar, en ik loop er wat nasenoodoc als de Maarten van Rossem van de bomen”, grapt hij. De deelnemers leren hoe te kijken naar bomen. „Waarom? Omdat ze de stoffering van het landschap voornem en tevens belangrijk zijn voor de ecologie.”

Bouwhuis en Andela vertellen over tweaalf bomen in de Südwesthoeke. Er zijn allerlei aspecten waardoor ze zich van elkaar onderscheiden, vertelt Bouwhuis. „Het blad, de stam, silhouet, knoppen, bloemen, wortels, noem maar op.”

Nut van bomen

Voor veel mensen is een boom slechts een boom. Maar de cursisten zullen straks bezoekerscentrum Mar en Klif uitstapjen en inseins opmerken: ‘Goh, wat een mooie solitaire linde, midden op het land’, zegt Bouwhuis. „Als je er kennis van hebt, dan begint het te leven. Net als bij kunst of architectuur.”

Ook stipt Bouwhuis het ecologische belang van bomen aan. „Als je overal in de wereld meer bomen zou planten, dan zou je van het CO2- en klimaatproblem af zijn.” En: „Je’n 450 organismen zijn alleen al afhankelijk van de inlandse eik. Dat gaat van algen tot eikenbladrollers en galwespen.”

Bladeren in de dakgoot

Het moge duidelijk zijn: bomen zijn belangrijk. Daarom vindt Bouwhuis dat we er nog iets bewuster mee om zouden mogen gaan. De kettingzaag wordt naar zijn smaak te snel aangeslingerd. „Bijvoorbeeld omdat ze het zonlicht blokkeren van zonnepanelen, of bladeren van komen in de dakgoot, of omdat te veel schaduw zorgen in wenands achtertuin”, sonst bij op. „Nee, we gaan te nonchalant met de boom om.”

Het duo wil de deelnemers dan ook de waarde van de boom op het hart drukken en duidelijk maken dat we er allen goede zorg voor moeten dragen.

Dit artikel stond in het Friesch Dagblad van 17 maart.
Die kennis van de bomen konden we opdoen tijdens **twee Groene Avonden** op 17 en 24 maart en een excursie op 22 maart. Maaike Andela en Sytse Bouwhuis vertelden werkelijk alles over bomen. Maaike deed dit als onderdeel van haar Natuurgidsen Opleiding (inmiddels is ze gediplomeerd natuurgids). Het ging over de anatomie en biologie van bomen, over bomen in hun leefomgeving, over ecologie en over bomen en mensen. Maaike en Sytse hadden twee zeer informatieve PowerPoint-presentaties gemaakt, die de deelnemers na de cursus toegestuurd kregen. Een prachtig ‘naslagwerk’!
Indrukwekkend vond ik de tekst op een dia:
‘Boomwortels zijn met elkaar verbonden via schimmeldraden en die wisselen voedingsstoffen uit. Grootste levend organisme op aarde: Honingschimmel die leeft in de Blue Mountainsin Oregon Amerika en beslaat nu maar liefst 965 hectare grond. Dit is even groot als1665 voetbalvelden!’
Hoe nietig zijn wij dan als mens!
Voor het onderdeel bomen en mensen hadden we een huiswerkopdracht: *‘neem een plaatje/verhaal mee van een mooie boom uit je eigen omgeving en bereid een korte toelichting voor (max 5 minuten).’* In kleine groepjes wisselden we uit met prachtige verhalen waarvoor die 5 minuten per persoon lang niet genoeg waren.

Op zaterdagochtend gingen we in Oudemirdum en omgeving op zoek naar bijzondere bomen. Op het kerkhof, in de Kerkstraat (oude zomereiken) en in bos Elfbergen (paardenkastanje en tamme kastanje).

Maaike en Sytse, dank jullie wel voor de bomen-‘experience’!

Ria Brouwer

Vlinderen in april met Adriaan Hol

Op 14 april verzorgde Adriaan een **Groene Avond** over vlinders. Met een inleiding over soorten en families, de levenscyclus van een vlinder, de anatomie en de zintuigen. Te veel om hier allemaal weer te geven, maar iets over de zintuigen wil ik hier wel vermelden, mede omdat ik het zo wonderlijk vind.

Foto's Adriaan Hol. Landkaartje en klein geaderd witje

Vlinders hebben net als de mens vijf zintuigen, alleen zitten ze op een wat andere plaats:

- ruiken: met hun antennes, die bij dagvlinders eindigen in een knopje
- voelen: met palpen gelegen naast de roltong
- proeven: met trilhaartjes op de pootjes
- horen: met gaatjes op de vleugelrand, waarover en vliesje (vergelijk het trommelvlies)
- zien: met hun facetogen

De praktijk volgde op 27 april op de Wyldemerk bij Harich. Bekend als libellenreservaat, maar er komen ook heel veel vlinders voor. Verzamelpunt was de parkeerplaats, waar we meteen een aantal soorten zagen: citroenvlinder, oranjetipje *, landkaartje en bont zandoogje. Tijdens de wandeling over de Wyldemerk vertelde Adriaan van alles en nog wat over vlinders. “Als ik eenmaal begin, kan ik wel door blijven vertellen”, zo waarschuwde hij ons. Gelukkig deden we toch nog meer vlinderwaarnemingen: klein koolwitje, klein geaderd witje, dagpauwoog en kleine vuurvlinder.
Mogelijk zouden we ook de eitjes van de grote weerschijnvlinder kunnen vinden; die is daar vorig jaar waargenomen. Dat is echter niet gelukt.
De komende tijd begeleidt Adriaan nog meerdere vlinderexcursies op de Wyldemerk. Houd de nieuwsbrief in de gaten voor de data.

** Elders in deze Thachsa lees je het verhaal van de levenscyclus van het oranjetipje.*

Ria Brouwer

Luisteren naar vroege vogels

Zondagochtend 4 mei, 5.00 uur, het begint te schemeren maar de zon is nog niet op. Een groepje van zes mensen verzamelt zich samen met gids Sytse Bouwhuis bij de ingang van het Wyckelerbos. Ze gaan op Vroege Vogelexcursie: luisteren hoe vanaf het begin van de zonsopgang geleidelijk aan steeds meer vogels zich laten horen en leren deze vogels te herkennen aan hun zang.

Foto Jan Tijsma. Winterkoninkje

Ze doen een paar stappen het bos in en de merel laat zich als eerste horen, snel gevolgd door de zanglijster. Wat zingt hij schitterend al zijn verschillende zich steeds herhalende deuntjes. Sytse hoort er o.a. de scholekster in. Terwijl de zanglijster maar doorzingt, horen ze nu ook de roodborst, met een geluid als van een snel kabbelend beekje. En dan het winterkoninkje met zijn luide schelle zang onderbroken door trrrrrrrr. Zo gaat het maar door: tjiftjaf, vink, koolmees, zwartkop, tuinfluiter en gekraagde roodstaart.

Foto Jan Tijsma. Koekoek

De groep verlaat het bos en wandelt over een stukje asfaltweg naar het Wyckelerhop, een moeras- en rietgebied aan de rand van het Slotermeer. Sytse inventariseert hier al jarenlang de vogels voor SOVON. Onderweg horen ze de grasmus en nadat ze het bruggetje naar het hop zijn overgestoken de tuinfluiter en de Cetti's zanger. Het aantal van deze voor Nederland nieuwe soort is de afgelopen jaren in dit gebied toegenomen naar negen. Een kort fel gezang verraadt zijn aanwezigheid. Ze horen de rietzanger, kleine karekiet, blauwborst en in de verte de koekoek.
Heel even laat de zon onder de grijze wolken door zijn oranje licht zien. Door een weiland met een gevarieerde vegetatie lopen ze terug naar de asfaltweg en daarna door het bos – hoor, de holenduif en de boomkruiper – naar het startpunt. In huize Bouwhuis worden ze even later door Jos onthaalt met koffie/thee en suikerbrood.

Schrijver dezes was een van de deelnemers. Het was niet mijn eerste Vroege Vogelexcursie, iedere keer geniet ik weer van de zang van al die verschillende vogels bij het krieken van de dag. En leer van alles wat Sytse vertelt. Om aan het eind te genieten van de nazit en de vogelverhalen van de deelnemers.

Ria Brouwer

Ongehinderd

O, luis die langs mijn rozen wandelt
gevolgd door al uw kinderen,
indien ik er vandaag vanaf zie
u bij uw maal te hinderen,

dan is het niet, o luizenmoeder
dat ik mijn rozen niet bemin.
Maar ik begrijp uw moeilijkheden:
ik kom zelf uit een groot gezin.

uit: Redeloze rijmen. Daan Zonderland

Excursie Graasboerderij Sondel

Dinsdagavond 27 mei liet Sytse Bouwhuis een beperkt groepje kennismaken met de biologisch-dynamische Graasboerderij in Sondel. De boerin wachtte ons op met wat extra regenlaarzen. De avond ervoor waren al zo'n tien leden van de Vogelwerkgroep op bezoek geweest. Die hadden meer geluk wat het weer betreft en ook met het zien van de kleine plevier. De boerin vertelde over hun bedrijfsvoering. Ze hebben een eigen ras koe ontwikkeld. De koeien houden de horens, ze eten alleen het kruidenrijke gras van het land, geen mais, geen krachtvoer. De kalfjes drinken bij de moeder, in de stal een pasgeboren tweeling. 80 Hectare land hebben ze tot hun beschikking voor nog geen 80 koeien (bij reguliere bedrijven drie tot tien keer zoveel). Een deel wordt gepacht van Staatsbosbeheer waaronder het 'fûgeltjeslân' waar grutto's broeden. Sytse vertelt over zijn zwaluwtellingen voor Sovon en de dramatische achteruitgang. Hij neemt ons mee naar de huiszwaluwen die hun nesten hebben geboetseerd achter aan het huis. We wandelen door de weides en langs de nieuw aangelegde modderpoel. In de verte zien we het veenpluis en de ratelaar. We lopen terug langs de rijdende kippenflat met de twee grote, witte waakhonden die dag en nacht buiten zijn en geen roofdier een kans geven. Rond het

Fotocollage van Gwendy Wevers

vogelland wordt ook stroom gebruikt om vossen en dassen op afstand te houden. Als dat niet genoeg is, komt de jager langs. Terug op het beginpunt is de vragenstroom nog lang niet opgedroogd, zoals echte IVN'ers betaamt.

Gwendy Wevers

Van mossencursus naar mossenwerkgroep

Hoe het begon
Op 14 november 2024 organiseerde de plantenwerkgroep een avond over mossen, gevolgd door een mossen excursie op zaterdag 16 november. Beiden werden geleid door Harry Waltje, deskundige op het terrein van mossen (Briologische en Lichonologische WerkGroep, kortweg BLWG) en planten (FLORON). Dat smaakte naar meer en zo besloten we in 2025 een mossencursus op te zetten. Nu wilde het toeval dat de BLWG begin 2025 een digitale mossencursus voor beginners aanbood. Ruud, die de mossencursus wel wilde organiseren, nam contact op met de BLWG en zo konden wij gebruik maken van de lessen van deze mossencursus.

Mossencursus
Met tien IVN-ers begonnen we vol goede moed. De moed zakte ons – in ieder geval mij – zo nu en dan in de schoenen. De theorie was veelomvattend, soms ingewikkeld, begrippen, foto's en namen passeerden de revue. We leerden werken met een determinatie sleutel uit het boek 'Basisgids mossen'. En vervolgens kregen we na iedere les een huiswerkopdracht. Op zoek gaan naar bepaald type mos en deze beschrijven, determineren, fotograferen en/of meenemen om met elkaar te bekijken met loep of binoculair.

Boomvorkje

Aan de andere kant ging er voor de meesten van ons een nieuwe wereld open. Wist je dat er levermossen en bladmossen bestaan? Bebladerde en thalleuze levermossen? Topkapselmossen en slaapmossen? En van elk van deze weer allerlei soorten en ondersoorten. Dat er mossen zijn die op hout groeien, op steen, op bomen, op zand, op klei en in moerassen? En wist je hoe wondermooi sommige mossen zijn als je ze bekijkt met een loep, er een macro-foto van maakt of ze onder het binoculair bekijkt. Zie de foto van het boomvorkje.

Muisjesmos

Parapluutjesmos (zonder parapluutjes)

Mossenwerkgroep
Ben je al nieuwsgierig geworden naar de wondere wereld van de mossen. Dan is de mossenwerkgroep misschien wat voor jou.
Want we eindigden deze cursus met het voornemen komend najaar een mossenwerkgroep te starten. De bedoeling is dat we een aantal keren met elkaar de natuur of bebouwde omgeving in gaan op zoek naar mossen om onze kennis op te frissen en nieuwe mossen te leren kennen.
Ook als je de cursus niet hebt gevolgd, ben je van harte welkom voor de mossenwerkgroep. Houd voor verdere informatie de Nieuwsbrieven in de gaten.

Ria Brouwer

Stekjesruilbeurs

Dit jaar organiseerde de plantenwerkgroep voor de tiende (?*) keer een stekjesruilbeurs. Dit keer op zaterdag 10 mei en opnieuw in de tuin achter Mar en Klif in Oudemirdum.
We werkten volgens het bekende recept: je brengt je eigen stekjes en zaaigoed mee en ruilt die in voor stekjes en zaaigoed die anderen hebben ingebracht. En ook zonder dat je zelf wat meeneemt, kan je stekjes meenemen.
Het was een zonnige dag met een aangename temperatuur, de tuin was door Joke weer picobello onderhouden en de meidoorn en roos in de tuin bloeiden prachtig. Leden van de plantenwerkgroep waren aanwezig om bezoekers te ontvangen en

desgewenst wegwijs te maken. Bij de start was er al een flinke voorraad stekjes aanwezig. Betty zorgde voor een bloemenhapje.
Echter: of het nu aan het (te) mooie weer lag, of dat er die dag teveel andere activiteiten of stekjesbeurzen waren of dat er sowieso minder belangstelling is voor het opkweken en ruilen van stekjes, het aantal bezoekers was lager dan andere jaren.
Na afloop hebben de aanwezige leden van de plantenwerkgroep onder het genot van een kop cappuccino of latte uitgebreid geëvalueerd wat de oorzaak hiervan zou kunnen zijn. En geconcludeerd dat het mogelijk een samenloop van alle hierboven genoemde zaken was.
In elk geval gaan we in 2026 opnieuw een stekjesruilbeurs organiseren!

Ria Brouwer, coördinator plantenwerkgroep

** Uit de stukken die ik ooit overgedragen heb gekregen concludeer ik dat er in 2016 al een stekjesruilbeurs was. Maar mogelijk ook al eerder? Als iemands geheugen verder teruggaat hoor ik dat graag!*

Natuureducatie Blotevoetenpad Gaasterland

*Even een korte stand van zaken. Betty, Rianne, Sjerp, Wytske en ondergetekende hebben niet stilgezeten de afgelopen maanden. We hebben informatieborden met vragen ontworpen. Ze zijn voorzien van prachtige illustraties van de hand van Betty, en*Figuur 1 Zomerklokjes in de Slottuin Rijs *professioneel opgemaakt door Rianne. De ideevorming is daarmee nagenoeg afgerond, en we denken dat we een mooie natuurquiz hebben bedacht.*

We hebben her en der offertes opgevraagd en gekregen. Daarmee willen we een en ander fysiek vorm gaan geven.
We zijn nu aanbeland in het stadium van de financiering. En dat is misschien nog wel het lastigste deel. IVN-Fryslân heeft al aangegeven geen budget beschikbaar te hebben. Gemeente De Fryske Marren (eigenaar van het terrein) heeft ons verzoek in behandeling. In afwachting daarvan ('hope for the best; prepare for the worst') zoeken we verder naar andere mogelijke financieringsbronnen. Wordt vervolgd, derhalve.

Ronald Schouten

Het oranjetipje

Het is eind maart of begin april. De nachten zijn nog koud en de lucht is kil. De zon doet al behoorlijk zijn best om het landschap op te warmen. Ergens in het struweel hangt een pop die slechts met een minuscuul draadje aan een takje is gebonden. Uiterlijk is de pop lichtgroen, pas in de laatste dagen verandert dit naar glazig wit. Heel duidelijk is te zien dat het hier om het mannetje gaat, met zij oranje vleugeltoppen waar deze vlinder zijn naam aan heeft te danken, het oranjetipje. Voorzichtig kruipt hij uit zijn cocon en spreidt langzaam zijn vleugels. Hij doet zijn uiterste best om zijn aderen in zijn vleugels vol te pompen zodat deze in het voorjaarszonnetje kunnen drogen. Hij is nu bijna klaar om zijn reis te beginnen, zijn bestemming te bereiken.

Foto Adriaan Hol. Orangjetipje

Het oranjetipje is een vlinder uit de familie van de witjes (Pieridae). Hieronder de kenmerken van het oranjetipje in de verschillende fasen van zijn bestaan.

- De pop-fase duurt tien tot elf maanden. In het begin is de pop groen, daarna bruin (afhankelijk van de ondergrond). Tenslotte, een paar dagen voor het uitkomen, wordt het glazig wit. In deze fase heeft de pop hitte, overtollig water, stormen en nog meer regen, ijzige nachten en sneeuw doorstaan.
- De mannetjes hebben een oranje voorvleugeltop. Zij vliegen al zeker een week voordat uiteindelijk ook de vrouwtjes verschijnen. De onderkant van de achtervleugels zijn bij beide sekse groen gemarmerd.
- Wat betreft voedselplant zijn oranjetipjes niet zo kieskeurig, overal waar maar nectar is te vinden. Maar ze geven de voorkeur aan kruisbloemigen. De mannetjes zijn in de begintijd van hun vliegperiode ook vaak te vinden op paardenbloemen. Zij vliegen in de tijd dat ook de pinksterbloemen bloeien, waar de vlinders nectar van drinken.
  En hier begint de fabel dat zij uitsluitend leven op deze planten. De mannetjes vliegen druk heen en weer langs bermen, kort bij de grond, op zoek naar een vrouwtje, die op haar beurt geduldig afwacht.
- De eitjes zijn oranje van kleur en flesvormig en worden dikwijls op o.a. look-zonder-look (waardplant) afgezet. Soms ook op wilde judaspenning
- De rups-fase duurt vier tot maximaal zes weken, etende van de peultjes van de waardplant.

- De vliegtijd valt in de periode van eind maart tot ca. eind mei; ze vliegen, laag bij de grond, slechts ca. tien tot veertien dagen.

Adriaan Hol, coördinator vlinderwerkgroep

Aan de binnenkant van de achterkaft vind je een serie foto's, gemaakt door Adriaan, van alle fasen van het leven van een oranjetipje.

Hieronder schrijft Sieger Schotanus over zijn minder geslaagde ontmoeting met de zwarte stern.

Lilke stirnsen op it Lytse Wiide, 1950

As je fan it Nannewide yn westlike rjochting oer de Feanskieding farre ha je lofts natuergebiet Douwe Pôle. Even fierder kom je by it Lytse Wiide. It is in lyts marke omseame mei reit. Yn de simmer is it wetter hielendal bedutsen mei ielstikel (krabbescheer). Dit is it plak foar in koloanje blaustirns (zwarte stern). Se lizze harren aaien op de ielstikels, deun byinoar.

Wy, broer en ik, witte fan it bestean fan de koloanje. Doe't wy in ier of tsien wiene fûnen we dat wy mei help fan ús roeiboatsje wol in aaike pakke koene foar ús aaien-samling.
Sûnder euvelmoed farre broer en ik de Feanskieding op. Hoewol, net hielendal, want wy hearre it kriten fan de blaustirns al gau en earne yn 'e holle witte wy dat wy op ús iepenst wêze moatte. Wy farre stadich en komme oan by it plak. Der hingje in pear yn 'e loft, dat binne de herriemakkers.

Foto Jan Tijsma. Zwarte stern

Mar dan, ynienen komme der wol fyftich ek de loft yn. Se sjitte as in raket op ús ôf. 'Dûke' ropt broer. Dêr lizze we, beide plat op de boaiem fan'e boat, wol wat benaud. De fûgels hingje lûd kritend boppe ús holle, it is echt benearjend.
Wy sjogge inoar oan, 'Wat no, hoe komme wy hjir wei?'
Wy oerlizze en meitsje in plan. Ien moat roeie, hiel hurd, de oare moat stean gean en mei in jas boppe de holle swaaie. It slagget ús, net skeind kinne wy fuortkomme.

Dit hie filme wurde moatten, in kloft fûgels jaget twa jonges yn in boatsje fuort.

Spitich dat wy gjin aai pakke koene, mar wy hawwe wol it besef dat wy hjir foarearst net werom komme moatte.
Wer op it Nannewide oankommen kinne wy derom laitsje, it wie in moai aventuer en ek wat leart.

Sieger Schotanus

Allochtoon en natuur

In de krant schrijft een allochtoon dat men in Tsjechië in de herfst massaal de natuur in gaat om gemiddeld zo'n tien kilo paddenstoelen te oogsten. En men weet precies welke soorten smakelijk of juist giftig zijn. Wij zouden liever kiezen voor een bak champignons bij de PLUS. Tsja, het lijkt erop dat wij in dit land steeds verder van de natuur komen te staan.
Is dat ook zo? Kunnen wij qua natuur nog wat leren van de allochtoon? Voor het antwoord: Leest u vooral verder.

Een groep sociaalwerkers uit Leeuwarden hield een team-dag in Wikel. Als onderdeel van het programma was mij gevraagd een excursie te verzorgen in 'It Boukeboskje'. Ofschoon ik liever een groep met groene vingers zou rondleiden zag ik het verzoek meteen als een uitdaging.
Maar hoe pak je dit aan. Een groep die, doorgaans in een omgeving van steen, asfalt en beton, zich bezighoudt met vooral sociale vraagstukken? Het pakte goed uit!
Met de eerste twee afgevuurde vragen - hoe kom je aan een bos en hoe onderhoud je zoiets - had ik gelijk de aandacht. Het verhaal over voormalig familiebezit en uitruil met Staatsbosbeheer spreekt aan. En dat bosbeheer niets anders is dat tuinieren met bomen is ook leuk, maar ja daar vul je geen programma van een uur mee. Op de route wijs ik de mensen op de verschillende boomsoorten om, eenmaal bij de vijver, een prikkelende uitspraak te doen:
Ik zeg 'PLANTEN ZIJN NET MENSEN' en laat een korte stilte vallen. De sociaal werkers staan nu op scherp: 'Dát moet je uitleggen!' Dat ben ik ook zeker van plan en steek van wal.
Om te beginnen bij de bloeiende grote ratelaar. Dit is een half-parasiet, een plant die leeft ten koste van andere planten. Intussen zie je de sociaal werkers denken: Zulke mensen hebben wij plenty in de wijk! Ik vervolg: 'Maar je hebt ook planten

die leven in symbiose met andere planten. Hierbij hebben beide soorten voordeel.’ Ik word onderbroken: ‘Hadden we dáár maar meer van in de wijk!’
Tenslotte heb je in de plantenwereld ook de nieuwkomers. Een verrijking van de natuur? Zeker want er komen nieuwe soorten bij! MAAR…..er zijn ook nieuwkomers die een problemen veroorzaken. Invasieve exoten als Japanse duizendknoop en watercrassula zijn planten waar we veel last van hebben en niets toevoegen aan de natuur. Er volgt een discussie over halsbandparkieten in het Vondelpark en de Amerikaanse zoetwaterkreeft die alle sloten terroriseert. De metafoor werkt! Ineens volop gespreksstof waarvoor een uur te kort is.
Geïnspireerd door de natuur in It Boukeboskje, gaat het ineens over kansen en bedreigingen in hún achterstandswijk!
Een van de aanwezigen, afkomstig uit het Oostblok, valt op met een aantal rake opmerkingen en haar enorme kennis over natuur. Ik zeg: ‘Jij ben een echt natuurmens.’ ‘Nee’, zegt ze: ‘ik ben een allochtoon’. Ter overdenking!

Sytse Bouwhuis

Boktor

Ons zomerhuisje (zeker weten!)
wordt door een boktor opgevreten.
De zomer door verdwijnt gestaag
ons houten huisje in zijn maag.
Te hopen valt dat hij goed moe is,
wanneer hij aanstonds aan ons toe is...

J.v.Nieuwenhuizen,
Uit: eenmaal animaal

Excursieprogramma IVN-Súdwesthoeke 2025

Hieronder vind je het programma voor de tweede helft van 2025. Voor sommige activiteiten is **opgave** nodig! Raadpleeg tijdig de website (www.ivn.nl/sudwesthoeke) voor mogelijke wijzigingen.

Zondag 1 juni: Slootjesdag voor kinderen in Sneek
Tijd: 13:30 tot 17:00 uur. Plaats: Recreatiegebied De Potten, Paviljoenwei/Griene Dyk Offingawier nabij Sneekermeer. Gids: Janny Postma, vrije inloop, informatie via jannypostma747@gmail.com.
Bij de slootjesdagen gaan kinderen en hun (groot)ouders met een schepnetje, loeppotje en een zoekkaart het onderwaterleven van de sloot ontdekken. Ontdek een nieuwe wereld. Wie benieuwd is naar al deze bijzondere diertjes kan zijn hart ophalen tijdens de slootjesdag.

Zaterdag 7 juni: Slootjesdag voor kinderen in Teroele
Tijd: 13:00-16:00 uur. Plaats: privéterrein aan de Troelstraweg 15 in Teroele. Gids: Constance Smit-Walstra, vrije inloop, informatie via constance-smit@hetnet.nl.
Bij de Slootjesdagen gaan kinderen en hun (groot)ouders met een schepnetje, loeppotje en een zoekkaart het onderwaterleven van de sloot ontdekken. Voor wie zijn schepnetje pakt, gaat er een nieuwe wereld open.

Zaterdagavond 14 juni: **Inventarisatie Nachtvlinders met 'lamp en laken' in Warns**
Start: 21.00 uur. Locatie de Dorpstuin De Griene Poarte, Skarlerdyk 1 in Warns. Koffie/thee en iets lekkers is aanwezig. Gids: Adriaan Hol. **Aanmelden** bij Gwendy Wevers: gwendyinhetgroen@gmail.com.

Zaterdag 21 juni: Zonnewende natuurwandeling
Start 20.00 uur. Locatie: Bremer Wildernis, ingang bij de klokkenstoel, Tsjerkhofleane 2 8564HC in Ruigahuizen. Gidsen: Josine de Wind en Johannes Herder. **Aanmelden** via ivnsudwesthoeke@outlook.com.

Vrijdag 27 juni: plantenexcursie en -inventarisatie voor gevorderden; alleen voor IVN leden
Start: 20.00 uur. De IVN-plantenwerkgroep inventariseert met de gidsen Klaas Ybema en Ronald Schouten een terrein schraal grasland aan de Oude Balksterweg in Oudemirdum. **Aanmelden** via ria2brouwer@gmail.com.

Zaterdag 28 juni: excursie naar de Deelen
Start: 10.00 uur. Locatie: parkeerplaats Hooivaartsweg in Luinjeberd. Excursieleider Edwin de Groot. **Aanmelden**: ivnsudwesthoeke@outlook.com, aantal deelnemers is beperkt tot 15 personen.

Zaterdagavond 12 juli: Inventarisatie Nachtvlinders met 'lamp en laken' in Koudum
Start: 21.00 uur. Locatie: Oldeferdpark, Gerben Ypmastraat 6 in Koudum. Koffie/thee en iets lekkers is aanwezig. Gids: Adriaan Hol. **Aanmelden** bij Gwendy Wevers: gwendyinhetgroen@gmail.com.

Zaterdag 13 september: excursie Sneekermeer-Grienedyk-Potskar
Tijd: 14.00 tot 16.00 uur. Startpunt gemaal Gauwstersyl aan de Grienedyk. Gidsen Janny Postma en Nico Brandsma, in samenwerking met Staatsbosbeheer en Stichting Griene Dyk Natuurlijk. **Aanmelden** bijnicobrandsma@outlook.nl.
Een wandeling door de boezemlanden van het Sneekermeer en over de Grienedyk. Met aandacht voor historie en de flora en fauna van het Sneekermeergebied.

Zaterdag 5 juli: Kennismaken met de De Twigen
Start 10.00 uur tot 12.00 uur. Voor het startpunt rijdt u naar de Tramwei in Joure (de oude weg naar Sneek). Komt u vanaf Joure dan is de ingang naar De Twigen aan de linkerkant van de weg ongeveer 100 meter voorbij de afslag naar de snelweg. Gids: Constance Smit-Walstra **opgave** via constance-smit@hetnet.nl.
Een verrassende natuurwandeling door het 20 ha. grote gebied De Twigen (tussen Sneek en Joure) met informatie over de ontstaansgeschiedenis en de aanwezige flora en fauna.

Paddenstoelen excursie in Gaasterland
Tijdens de Gaasterlandse Natuurweek is er ook een paddenstoelenexcursie voor IVN-leden onder leiding van Gosse Haga. De datum en locatie wordt nog bekendgemaakt in de Nieuwbrief.

Zaterdag 25 Oktober: Fietstocht langs monumentale en bijzondere bomen
De start is om 13.30 uur vanaf de parkeerplaats van It Fryske Gea aan de Marderleane 2 in Rijs. Gids: Joop van de Galiën. **Opgave** via joopvdgalien@hetnet.nl.
Een verrassende tocht langs monumentale bomen en nog verrassender verhalen daarbij.

Zondag 26 oktober Najaarswandeling vogeltrek It Swin
Tijd: 10:00 uur. Locatie: Ingang it Swin, Keamerlânswei 5-7 Harich. Gids: Sytse Bouwhuis. Info + **opgave**: Sytse Bouwhuis, sytsebouwhuis@gmail.com.
Unieke wandeling rond afgelegen meertje, moeras en rietlanden.

Zaterdag 27 december 2025: Eindejaarsplantenjacht
Deze excursie is onderdeel van de landelijke Eindejaars Plantenjacht. Op verschillende plaatsen worden gedurende 1 uur nog bloeiende planten genoteerd. Bij het inleveren van de resultaten zijn er oliebollen. Informatie en **opgave** voor deelname bij Ruud Oudega, r.oudega@gmail.com.

Een hele lege pagina!

Hier had jouw verslag, artikel, bijzondere waarneming,

verhaal of andere bijlage kunnen staan.

Misschien iets voor een volgend nummer?

Zomerklokies in de Slottuin Riis

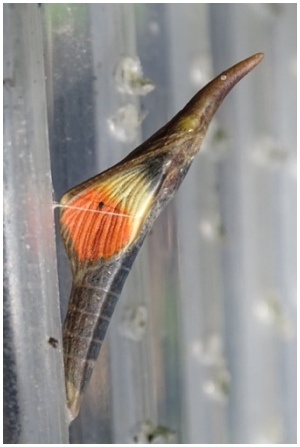
Het oranjetipje

Adriaan Hol maakte deze foto's van de verschillende levensfasen van het oranjetipje. Van links naar rechts en van boven naar onderen: ei, rups, pop 1, pop 2, vlinder man en vrouw, paring

INSTITUUT VOOR NATUUREDUCATIE

IVN verbindt mens en natuur.
We laten jong en oud beleven hoe leuk, leerzaam, gezond én belangrijk natuur is.

ivn natuur educatie
Súdwesthoeke

Excursies
Lezingen
Cursussen
Activiteiten

Nieuws
en actuele
informatie voor
iedereen

www.ivn.nl/afdeling/sudwesthoeke
Facebook IVN Súdwesthoeke

